

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

MANJA KLOBASA

**Prva slovenska ženska poezija:
narava kot metafora človeškega življenja**

Fanny Hausmann, Josipina Turnograjska, Pavlina Pajk

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Aleksander Bjelčevič

Univerzitetni študijski program prve
stopnje: Slovenistika

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

*To diplomsko delo posvečam ženski,
ki mi je podarila življenje na vse mogoče načine.
Hvala ti, mami.*

*Velika zahvala gre tudi mentorju za vso pomoč
in prijaznost pri izdelavi dela.*

Izveček

Diplomsko delo z naslovom *Prva slovenska ženska poezija: narava kot metafora človeškega življenja - Fanny Hausmann, Josipina Turnograjska, Pavlina Pajk* obravnava poezijo prvih treh slovenskih pesnic, in sicer Fanny Hausmannove, Josipine Urbančič Turnograjske in Pavline Pajkove. Sklicujoč se na Lakoffovo sodobno teorijo metafore skuša preko izbranih motivov narave ugotoviti, kako deluje metafora »NARAVA je ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE« v njihovih pesmih ter katere človeške lastnosti in značilnosti so naravi pripisovale. Pred tem na kratko predstavi problematiko termina »ženska literatura« ter začetke literarnega ustvarjanja žensk na Slovenskem, prav tako pa navede osnovne biografske podatke pesnic.

Ključne besede: prva slovenska ženska poezija, motivika, metafora, narava, človeško življenje

Abstract

The thesis titled *The first Slovenian female poets: nature as a metaphor of human life in the works of Fanny Hausmann, Josipina Turnograjska and Pavlina Pajk* deals with the poetry of the first three Slovenian female poets: Fanny Hausmann, Josipina Urbančič Turnograjska and Pavlina Pajk. With the help of Lakoff's contemporary metaphor theory and the selected motifs of nature, the thesis tries to determine how the metaphor stating "NATURE is HUMAN LIFE" functions within the works of these poets and what characteristics were ascribed to nature by them. First, the problem accompanying the term "female literature" and the beginnings of female literary creation in Slovenia are discussed, followed by brief biographical data on the three poets.

Key words: the first female Slovenian poetry, motifs, metaphor, nature, human life

KAZALO

1. Uvod.....	5
2. Vprašanje ženske literature.....	6
3. Položaj žensk v 19. stoletju na Slovenskem.....	7
4. Prve slovenske pesnice	10
5. Pogostost motivov	12
6. Narava kot metafora človeškega življenja	13
6.1. Drevo	14
6.2. Letni časi	16
6.3. Cvetje.....	19
6.4. Ptice	20
7. Zaključek.....	22
8. Povzetek.....	25
9. Bibliografija	26
10. Izjava o avtorstvu	27

1. Uvod

Upajmo si trditi, da velika večina Slovencev pozna odgovor na vprašanje, kdo je naš največji slovenski pesnik. Prešerna spoznavajo že od malih nog, vsekakor pa bi znali omeniti tudi kakšnega izmed prvih slovenskih pisateljev. Kaj pa se zgodi, ko jim zastavimo vprašanje, kdo je prva slovenska pesnica? V odgovor ponavadi dobimo le mučno tišino in nato priznanje, da tega ne vedo. Iz tega razloga to delo obravnava poezijo prvih slovenskih pesnic, ki so se šele po letu 1848, po razmahu javnega življenja Slovencev, počasi začele udeleževati na literarnem področju. Do slednjega so imele sprva dostop le izobrazenke, ki so prihajale iz bogatih družin ali pa so jim objavljane omogočali soprogi, medtem ko je bila preostali večini dodeljena vloga gospodinje in zveste žene.

Ker me je zanimalo, kaj je bil glavni motiv njihovega pisanja oziroma čemu so posvečale svojo pozornost, sem sprva pregledala pogostost motivov, ki se pojavljajo v pesmih prvih treh slovenskih pesnic, in sicer Fanny Hausmanove, Josipine Urbančič Turnograjske (navkljub njenemu kratkemu pesniškemu opusu) in Pavline Pajkove ter se nato podrobneje posvetila vlogi narave. S pomočjo motivov narave so pesnice namreč poskušale prikazati človeško življenje, torej so jo uporabile kot metaforo. Sodobna teorija metafore Geoga Lakoffa trdi, da za posamezno metaforo stoji več čezpodročnih presikav, ki skupaj tvorijo t.i. metaforični scenarij, ki stoji v ozadju splošne metafore – NARAVA je ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE. Motivom narave se tako pripiše vloge oziroma prizore iz človeškega življenja, ki se lahko od pesnika do pesnika razlikujejo, saj jih vsak preslika na drug način.

To diplomsko delo tako obravnava skupne motive narave prvih treh slovenskih pesnic ter poskuša ugotoviti, katere človeške lastnosti oziroma značilnosti so jim pripisovale. Pred tem se na kratko posveti še problematiki termina ženska literatura, ki je bil sprva smatran kot oznaka za trivalno, lahko literaturo, ter iz strokovne literature na kratko povzame začetke literarnega ustvarjanja žensk na Slovenskem. Krajše poglavje posveti še predstavitvi vseh treh pesnic. Namen dela pa je med drugim spomniti na ženske, ki so si kljub omejitvam upale zakorakati na slovenski literarni parnas, pretresti do tedaj izključno moško literarno sceno in si ustvariti svoj prostor pod soncem.

2. Vprašanje ženske literature

Še preden lahko začnemo pisati o ženski poeziji, se je potrebno vprašati, kaj sploh je *ženska* literatura. Silvija Borovnik (1995: 9) namreč izpostavlja tri različne vidike, iz katerih bi lahko preučevali takšno literaturo. Razpravljamo lahko o književnosti, ki je namenjena ženskam, o feministični literaturi, katere avtorice so bile borke za emancipacijo ali pa o umetniški literaturi, ki nastaja izpod peresa žensk. Potrebno je upoštevati, da se ti vidiki večkrat med sabo tudi prepletejo, kar lahko opazimo v delu Simone de Beauvoir *Drugi spol*. Slednje je v prvi vrsti namenjeno ženskam, spada v temeljno feministično literaturo in obenem poseduje umetniško vrednost. Vprašanje je, če se motivika ženske literature (v tem primeru literature, ki jo pišejo ženske) razlikuje od preostale, t. i. *moške* literature, katere ustvarjalci so izključno moški literati. Košenina (2011: 28) v svojem diplomskem delu namreč navaja, da je ženska pisava skozi oči moškega diskurza še vedno povezana z emocionalnim, subjektivnim in telesnim. Borovnik poudarja, da »ženska literatura želi namreč v mnogih primerih korigirati zgrešeno patriarhalno podobo sveta« (Borovnik 1995: 12) in da njen pogled ni usmerjen toliko k vprašanju domoljubnosti oz. prebujanju narodne zavesti, temveč se osredotoča na realen prikaz intimnega, družinskega življenja, ki je v delih Zofke Kvedrove daleč od ideala stabilne harmonične slike odnosa med možem in ženo, ki se kaže pri Cankarju (Borovnik 1963: 65). Sklepamo lahko, da ženska literatura, vsaj v slovenski literarni zgodovini, na nek način razpira tančico utvare, ki jo ustvarja patriarhalna družba in s tem »ruši ustaljene vrednotenjske, moralne, predvsem pa še vedno aktualne patriarhalne družbene vzorce« (Ibid., 65).

Kljub temu pa so se avtorice že od začetka borile proti uvrščanju svojih del v žensko literaturo, saj je bila ta največkrat smatrana za trivialno, vendar so sčasoma ta termin prevzele kot zbirni pojem svojega literarnega ustvarjanja (Borovnik 1995: 223). Termin je pravzaprav resnično upravičen le takrat, ko upoštevamo njegov pomen, torej gre za delo, ki izraža poseben ženski doživljajski in čustveni svet, v kolikor upoštevamo razlago *Leksikona literatura*. Mihurko Poniž (2011: 66-67) se sprašuje, kam spadajo dela pisateljic, ki teh dveh svetov ne izražajo in kako bi ju sploh lahko definirali ter zakaj potemtakem v leksikonu ni razloženega termina moška literatura. Jasno je, da so s svojim dokaj poznim prihodom prve literatke dodobra razburkale tedaj večinoma moško literarno prizorišče in si s tem prislužile takšne in drugačne termine, ki so poskušali vplivati na njihov preboj. Janez Trdina je tako leta

1851 dejal, da spada ženska k peči ali zibelki, ne pa k peresu ter s tem pokazal, da je proti kakršnemukoli vključevanju žensk na literarno prizorišče (Delavec 2009: 44). Saša Košenina (2011: 124) glede na raziskavo svojega diplomskega dela zaključuje, da ostajajo domneve o *ženski pisavi* neutemeljene in da so lastnosti, ki se ji pripisujejo, pogojene le literarnosmerno.

Ne glede na vse je izraz ženska literatura v tem delu oznaka za literaturo, ki jo pišejo ženske in ne namiguje na morebitna razlikovanja med t.i. *moško* in *žensko* literaturo.

3. Položaj žensk v 19. stoletju na Slovenskem

»Zgodovina Slovencev je zgodovina moških« (1994: 30) piše Peter Vodopivec in ob tem ugotavlja, da ženske v zgodovinskih virih nikoli ne nastopajo same zase, kljub temu, da so v 19. stoletju predstavljale večino slovenskega prebivalstva. V javnost so stopale le preko literature, kot literarne junakinje in pesniške muze, vendar so bile za svoje težnje po boljšem življenju kaznovane z občutkom krivde in nesrečo svojih bližnjih – lep primer za to je lik lepe Vide, ki odide v svet, a tam ne najde sreče. Ženski vsakdan je bil v realnosti prepleten z družinskimi obveznostmi in čeprav se je na prvi pogled zdelo, da nimajo vpliva na javno dogajanje, se je izkazalo drugače, saj so se v razvedrilni literaturi pojavljala namigovanja, da so žene tiste, ki usmerjajo družabno življenje svojih soprogov. Ivan Tavčar je tako podpiral ženino politično delo in v Splošnem ženskem društvu nastopil s predavanjem o Ženi in javnosti, vendar se je to zgodilo šele na prehodu v 20. stoletje. Pred objavo programa Zedinjena Slovenija damski saloni na slovenskih tleh niso bili razširjeni, vsekakor pa med njimi ni bilo Slovenk. Te so v glavnini prihajale iz nižjih socialnih slojev in so si preživetje zagotavljale kot deklet ali služkinje, medtem ko so si tiste iz premožnejših družin lahko privoščile šolanje v privatnih dekliških vzgojnih zavodih in preko domačih učiteljev, nato pa so se zaposlile kot učiteljice in vzgojiteljice.

Po marčni revoluciji se je slovensko društveno življenje razmahnilo in s pojavom prvih časnikov se je ženskam povečala možnost za vstop v družabno življenje. Poleg časnika Novice, katerih urednik je bil dr. Janez Bleiweis, so v Celju začele izhajati Celjske Slovenske novine, ki so veljale za najbolj liberalen politični časnik na slovenskih tleh, v njih pa se je leta 1848 pojavila domnevno prva slovenska pesnica Fany Hausmanova s pesmijo *Vojaka izhod*. Ženske so bile v Bleiweisovih Novicah sprva obravnavane preko člankov o modi in v rubriki

Smešnice, urednik pa se je zavedal, kako pomembno vlogo imajo pri vzgoji otrok, zato je objavljajal nasvete, ki so zadevali urejenost doma ali pa pripravo hrane, da bi jim s tem olajšal opravljanje gospodinjskih opravil. Po drugi strani pa Novice leposlovju niso namenjale tolikšne pozornosti, zato so se prve literatke pojavljale v ostalih novonastalih časopisih, kot so Slovenska Bčela, Zora, Slovenija itd. (Delavec 2009: 23-30, 126)

Delavec (2009: 45) med drugim omenja, da so bile ženske po pomladi narodov sicer spodbujene k političnemu udejstvovanju, vendar se do konca 19. stoletja niso zavzemale za pridobitev političnih pravic, saj so bile med seboj še vedno premalo povezane. Ko je leta 1854 umrla Josipina Urbančič Turnograjska, prva pomembnejša slovenska literarna ustvarjalka, ki se je ukvarjala s proznimi, pesniškimi in skladateljskimi deli, so ženske na literarnem področju potihnile in se ga začele vidno udeleževati šele v šestdesetih letih, z začetkom ustavne dobe in vzponom narodnega gibanja (Vodpivec 1994: 34). Sprva so se jim odprla vrata čitalnic, kjer so aktivno sodelovale pri organizaciji predstav, glasbenih točkah in recitacijah, nato pa se je povečalo še število dopisnic in pesnic, ki so začele objavljati v Bleiweisovih Novicah. Slednji je bil ženskemu javnemu udejstvovanju naklonjen, saj je menil, da zavedno ženstvo omogoča dobro prihodnost naroda. V Ljubljani je hčerka češkega priseljenca, Marija Horak-Murnikova, organizirala zborovanja deklet in žena ter jih učila o pomembnosti maternega jezika in jih spodbujala k sodelovanju pri narodnih prireditvah. Potrebno je omeniti, da je med konzervativnimi učitelji in nekaterimi vzgojiteljicami kljub napredku še vedno veljalo stališče, da ženske potrebujejo le tisto izobrazbo, ki jim bo pomagala pri nadaljnjem gospodinjstvu in materinstvu, čeprav je žensko vprašanje vedno bolj vzbujalo pozornost. V časopisju so se pojavljale novice iz Združenih držav Amerike, ki so vplivale na žensko samostojnost in prvo predavanje o samostalnosti ženskega spola je imel dr. Radoslav Razlag na večeru ljubljanske čitalnice leta 1871, kjer je izpostavil, da mora biti ženska samostojna na vseh področjih življenja. Novice kasneje niso objavile pomebnejših prispevkov povezanih s to tematiko in šele v osemdesetih letih so se v razpravo o ženski emancipaciji vključile ženske, ko je Franja Robidovčeva leta 1884 v Ljubljanskem zvonu objavila članek o prednostih izobražene ženske, Pavlina Pajkova pa je v celovškem Kresu istega leta razglabljala o enakopravnosti spolov. (Ibid., 35)

Prav tako je leta 1884 dr. Fran Celestin, literarni zgodovinar in pisatelj, v Ljubljanskem zvonu z naslednjimi besedami pozval moške k spodbujanju ženstva: »Učimo se, dobivajmo si znanja in idej z združenimi močmi, moški in ženske, vsi v zložnem kolu, da moremo dobro

oborožani in srčni stati na polji življenja. Naj si vsak od nas moških postavi za sveto nalogo, da kolikor je mogoče probudi in razvije ženstva, če tudi samó pri priliki izpregovori kako resno besedo, vzbudi živo idejo, izvirajočo iz življenja in njegovih potreb in kažočo mu pot« (Celestin 1884: 165).

Po uvedbi novega osnovnošolskega zakona, ki je ženskam poleg poučevanja deklet dovolil tudi poučevanje dečkov, je število učiteljic hitro naraslo, ženske pa so se zaradi potreb delovne sile začele zaposlovati v trgovini, obrti in industrijskih podjetjih. Dejstvo je, da so bili za ženske pogoji trši in da so imele nižji dohodek kot moški, medtem ko so se soočale tudi z drugimi omejitvami, namreč učiteljicam poroka ni bila dovoljena. Leta 1896 je bila v Ljubljani ustanovljena prva slovenska višja dekliška šola, ki je napovedala novo dobo v šolanju deklet, desetletje kasneje pa so se Slovenke lahko vpisale na dunajsko univerzo. Naslednje leto je začel pod vodstvom Marice Nadlišek Bartol v Trstu izhajati prvi slovenski ženski časopis Slovenka, ki je imel sprva vlogo bujenja ženske narodne zavesti, nato se je z objavljanjem črtic Zofke Kveder začel ukvarjati z ženskim vprašanjem, kmalu za njim pa je bilo ustanovljeno Splošno slovensko žensko društvo, ki je postalo glavna slovenska ženska organizacija. Na ta način so prizadevanja za žensko emancipacijo prešla iz moških v ženske roke, misli pa so čedalje bolj burila poročila o sufražetkah v Veliki Britaniji in Ameriki. (Vodopivec 1994)

Vidimo lahko, da so ženske na literarni parnas odločno stopile šele na začetku 20. stoletja, vendar so led prebile tiste, ki so si že v prvi polovici prejšnjega stoletja upale stopiti iz ozadja in razgaliti žensko naravo, pri čemer se lahko vprašamo, kdo so bile ter kaj je bilo tisto, kar jih je gnalo k pisanju.

4. Prve slovenske pesnice

Domnevno prva slovenska pesnica naj bi bila Fanny Hausmann, ki je leta 1848 v Celjskih novinah objavila pesem z naslovom *Vojaka izhod*, nato pa ji je sledilo še osem pesmi, ki jih je Fran Mohorič zbral in uredil v delu *Fanice Hausmanove, prve pesnice slovenske, pesmi*. O njenem življenju piše Frančiška Buttolo in navaja, da je bila po rodu Nemka, a se je na slovenska tla preselila leta 1835, ko je oče Jožef Ludovik Hausmann kupil graščino Novo Celje (Buttolo 2010: 466). Slovenščine naj bi je naučila mati, zanimala pa se je predvsem za slovenske pesmi. Po pričevanju zgodovinarja in duhovnika Ignaca Orožna naj ne bi znala govoriti slovensko, saj se je v krogu izobražencev vedno pogovarjala nemško, zato so se pojavili dvomi v avtorstvo njenih pesmi, obenem pa je lirski subjekt v pesmih moški, kar še dodatno spodkopava njeno avtorstvo. Kljub temu je njeno delo podpiral Valentin Konšak, takratni urednik Celjskih novin, ki je njene pesmi objavil in lektoriral, njen prihod na literarno sceno pa je pozdravil tudi Lovro Toman, ki ji je spesnil odo z naslovom *Prvi slovenski pesnici Fany Hausmann*. Umrla je leta 1853 za jetiko in njene pesmi so zatem hitro utonile v pozabo. Igor Grdina (1992: 85) je prepričan, da so jo literati sprejeli medse le »zavoljo njene ženskosti, ne pa zaradi besedil samih«, obenem pa ji očita, da je v verzifikaciji *Hervatov zvezda* »povsem zavestno zatajila svojo osebno noto« (Ibid., 84), saj naj bi se s poudarjanjem državnega veličastja želela prebiti v ljubljanski literarni krog. Četudi dokazov za avtorstvo njenih pesmi primanjkuje, si zaslužijo omembo in to je potrdila tudi dr. Irena Novak Popov, ko jo je vključila v *Antologijo slovenskih pesnic*.

Če Fany Hausmann ne moremo smatrati za začetnico slovenske ženske poezije, potem je to Josipina Urbančič Turnograjska, ki je bila rojena leta 1833 na gradu Turn. Izobraževala se je preko domačih učiteljev, ki so ji vzbudili zanimanje za glasbo in tuje jezike, Lovro Pintar pa je bil tisti, ki jo je navdušil za slovenščino. Začela je s pisanjem povestic in se kasneje osredotočila na prozna dela, saj je menila, da za poezijo ni nadarjena. Kljub temu so se ohranile tri njene pesmi z naslovi *Zmiraj krasna je narava*, *Smereka* in *Noč na grobu*. Leta 1853 se je poročila z Lovrom Tomanom, s katerim je imela vzpostavljeno obširno pisemsko korespondenco, ki je danes pomembna predvsem za poznavanje takratnega meščanskega življenja. Ko je leta 1852 v Slovenski bčeli objavila pesem *Zmiraj krasna je narava*, je s tem vzpodbuila k pisanju tudi ostale Slovenke, saj je za njo objavila pesem *U pomladi* Milica Ž. iz Bleda. Po besedah Mire Delavec bi se lahko Josipina »razvila v edinstveno lirično pesnico«

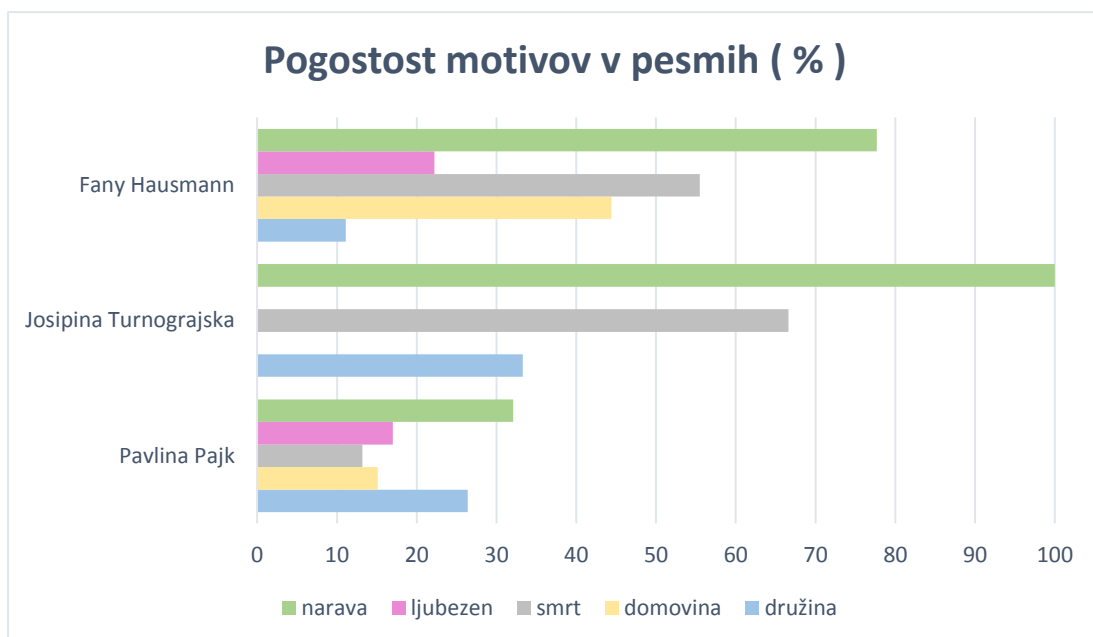
(Delavec 2009: 124), če ji tega ne bi preprečila bolezen in z njo smrt. Umrla je leta 1854 pri starosti 21 let.

Prva pesniška zbirka, ki je nastala izpod peresa ženske, je bila objavljena leta 1878 v Mariboru. *Pesni Pavline Pajkove* obsegajo 53 pesniških del, ki jih je avtorica sprva objavljala v *Zori*, *Kresu* in *Koledarju Mohorjeve družbe*. Rojena je bila v Italiji leta 1854 slovenskim staršem in za pisanje v materinščini jo je navdušil mentor Fran Erjavec, ki ji je v Soči objavil prvi črtici. Prisostvovala je čitalnicam in gledališčem in leta 1874 je Janko Pajk, tedanji urednik *Zore*, objavil njeno pesem *Tvoj spomin*. Z njim se je kasneje poročila in dobila dva sinova. Po objavljeni pesniški zbirki se je tako kot Josipina raje posvetila prozi in pisala romane, novele in povesti. Leta 1901 je umrla za pljučnico. Velja omeniti, da je bila prva pisateljica, ki je javnosti predstavila pogled na žensko vprašanje, ko je leta 1884 v *Kresu* objavila članek z naslovom *Nekoliko besedic o ženskem vprašanju*. Njene zahteve so se nanašale predvsem na osnovno izobrazbo žensk in njihovo zaposlitev. (Delavec 2009)

5. Pogostost motivov

Po pregledu pesmi sem izbrala pet najpogostejših motivov, in sicer motive narave, ljubezni, smrti, domovine in družine. Njihovo pogostost sem v procentih ponazorila s spodnjim grafom, pri čemer je treba upoštevati, da se pesnice po obsežnosti opusa precej razlikujejo. Zbirka *Pesmi Fanice Hausmanove* vsebuje devet pesmi, Josipina Turnograjska je napisala le tri, medtem ko leta 1878 izdane *Pesni Pavline Pajkove* vsebujejo kar triinpetdeset pesmi.

Iz grafa je razvidno, da so v pesmih najbolj pogosti motivi narave, in sicer jih pri Fany Hausmann najdemo kar v sedmih pesmih, Josipina Turnograjska se jim posveti v vseh treh, Pavlina Pajk pa v sedemnajstih. Sledi jim motiv smrti, ki je prav tako prisoten pri vseh treh pesnicah. Hausmanova ga obravnava v petih pesmih, Turnograjska v dveh in Pajkova v sedmih, pri čemer lahko rečemo, da se mu slednja posveti najmanj. Sklepamo lahko, da se zaradi kratkega opusa Turnograjska ne posveča motivu ljubezni in motivu domovine, medtem ko sta le ta prisotna tako pri Hausmanovi in Pajkovi. Prva domovini nameni štiri pesmi, druga pa osem. Skupen jim je tudi motiv družine, vendar se pri Hausmanovi pojavi le v eni pesmi, Turnograjska očetu posveti eno izmed treh, Pavlina pa materinstvo in družino opeva kar v štirinajstih pesmih. V kolikor izločimo motive narave in motiv smrti, lahko rečemo, da je motiv družine najbolj značilen za Pavlino Pajkovo, medtem ko je motiv domovine značilen za Fany Hausmann.

6. Narava kot metafora človeškega življenja

Albert Einstein je dejal: »Poglej globoko v naravo in vse boš bolje razumel.« Narava naj bi tako prinašala odgovore na vsa življenjska vprašanja, ki si jih ljudje zastavljajo. Dejstvo je, da se njeni motivi neprestano pojavljajo v naši komunikaciji, tako govorni kot tudi pisni, in da je v pesniškem jeziku uporabljena kot metafora človeškega življenja, kot bomo lahko videli na primeru poezije prvih treh slovenskih pesnic. Pred tem pa moramo razumeti, kaj metafora je in kako deluje.

Richards (1998) piše, da naj bi šlo pri metafori za odkrivanje podobnosti med stvarmi oziroma za odkrivanje podobnosti med vsebino in prenosnikom ali pa za odkrivanje skupne naravnosti, ki jo lahko imamo do teh dveh pojmov. O metafori lahko govorimo takrat, ko določena beseda ali besedna zveza nosita ne le dobeseden, temveč tudi metaforičen pomen, težava pa nastane, ko je potrebno ugotoviti, katerega izmed teh nosi. Če se vsebine in prenosnika ne da določiti, lahko rečemo, da je beseda rabljena dobesedno, v nasprotnem primeru gre za metaforo. Vsebina, eden izmed členov metafore, je tisto, kar je izvorno ali res mišljeno, torej tisto, s katerim bo to primerjano oziroma tisto, kar se bo preneslo na prenosnik. Tok človeških misli lahko na primer primerjamo s tokom reke, ki se ne ustavi in se nenehno nadaljuje. Tradicionalna teorija metafore se je opirala na trditev, da gre le za besedne premike in premestitve, vendar je sedaj jasno, da imamo pri metafori opravka z mišljenjem.

Lakoff (1998) razširi definicijo metafore, in sicer trdi, da gre za preslikave pojmovnih področij oz. za čezpodročne preslikave, za katerimi se skriva sistem še večjih preslikav, kar ilustrira s preslikavo »LJUBEZEN je POTOVANJE«, ki področje vira (potovanje) preslika na področje cilja (ljubezen), med njima pa se vzpostavlja več ontoloških ustrežanj: npr. ovire na potovanju ponazarjajo težave v ljubezenskem odnosu, partnerja pa sta potnika na tem potovanju. Tako se pri preslikavi ustvari celoten »metaforični scenarij« (Lakoff 1998: 276). Obstajali naj bi dve vrsti preslikav, in sicer pojmovne (zgoraj omenjene) ter preslikave podob, ki v nasprotju s pojmovnimi, za katerimi stoji večji sistem, »na eno samo drugo podobo preslikajo le eno samo podobo« (Lakoff 1998: 302). Več podrobnosti je v podobah, bolj omejene so preslikave podob na specifične primere, to pa jih ločuje od širših pojmovnih preslikav. Delujejo preko mentalnih podob, zaradi katerih se pojmovna preslikava sploh sproži, namreč besede same nam ne povedo, kateri del prvega objekta preslikati na drug

objekt. Za primer Lakoff ponudi Bretonov verz, ki pravi: »Moja žena ... katere pas je peščena ura« (Lakoff 1998: 302). Podoba peščene ure se tu prenese na podobo ženskega pasu zaradi oblike, ki si ju delita. Vidimo lahko, da gre za enkraten prenos po podobnosti, za katerim ne stoji množica ustrežanj. Tudi personifikacija je vrsta metafore, ki je sestavljena iz poosebljenega, torej agenta oziroma vršilca dejanja, in iz samega dogodka oziroma dejanja. Posledično se smrt pooseblja v obliki kosca ali kočijaža, ki povzroča neko dejanje, v tem primeru odhod (v kolikor upoštevamo metaforo »SMRT je ODHOD«).

6.1. Drevo

Drevo je že od začetkov časa simbol življenja, tako pišeta tudi Chevalier in Gheerbrant v *Slovarju simbolov*, in nenehno raste ter se razvija, obenem pa nosi pomen cikličnosti, ko vsako leto odvrže svoje liste in jih spomladi znova požene (jasno je, da je omenjen pojav povezan le z listnatim drevjem). Tudi človek v življenju raste in postaja vedno bolj trden in močan, nato pa v starosti njegove moči začnejo pojenjati in se mora soočiti s smrtjo (odtod metafore tipa »ŽIVLJENJE je RASTLINA«). Med drugim lahko drevo postane metafora po podobi; človeške noge se preslikajo na korenine drevesa, deblo predstavlja trup, veje roke, krošnja pa nosi podobo glave.

Motivika drevesa se pri Fanny Hausmann pojavi v pesmih *Moje drago*, *Umirajoči pesnik* in *Vojaka izhod*, Josipina Turnograjska se osredotoči na točno določeno vrsto drevesa v pesmi *Smereka*, Pavlina Pajk pa ga omeni v *Ti nisi ljubil!*. V kolikor upoštevamo, da je narava prisposoba človeškega življenja, potem je drevo metafora človeka z določenimi značajskimi lastnostmi. Tako subjekt v *Moje drago* išče uteho pri drevesu, ki je njegov edini pravi prijatelj in je sposobno nuditi mir njegovemu srcu, ko ga sprejme v senco svoje krošnje. Drevo je prinašalec sreče in subjektu nudi voljo do življenja, saj mu ostaja zvesto tudi takrat, ko ga ostali izdajo in zapustijo. Vidimo lahko, da je drevo zvesto, tolažeče in prijateljsko. Ko ga posekajo, subjekt izgubi voljo do življenja, saj je do njega gojil vrsto naklonjenosti, ki jo ljudje ponavadi gojijo le do druge osebe, ne pa tudi rastline. Ozelenitev drevesa v *Umirajoči pesnik* pa simbolizira človeško veselje.

Za razliko od Hausmannove, kjer je drevo prijateljsko in tolažeče, je to v *Smereka* Turnograjske prisposoba trdnega in stanovitnega človeka, ki kljubuje viharjem, torej vsem oviram, ki mu pridejo naproti v življenju, premaga pa tudi daljša obdobja skrbi in težav ter se

s tem na trenutke izogne smrti, v primeru drevesa torej zimi. Smreka pozimi namreč ne odvrže svojih iglic, skozi celotno obdobje namreč ostaja zelena in se steguje proti nebu ter kljubuje mrazu. Omenjeno drevo je torej pogumno in nepremagljivo, ti dve lastnosti pa opazimo tudi v *Vojaka izhod* Hausmannove, kjer se vojak na poti v vojno primerja s hrastom. Ta je v mnogoterih izročilih sinonim moralne trdnosti in moči, iz hrastovine pa je izdelan tudi kij junaka Herkula iz grške mitologije. Metaforo drevesa kot prijatelja, ki vabi v senco krošnje oziroma v svoje naročje, uporabi tudi Pajkova, vendar je tu drevo naklonjeno le tistemu, ki v sebi nosi dobroto. Njegovo gostoljubje je tako pogojeno z dobroto človeka.

Od pesnice do pesnice se značajske lastnosti drevesa nekoliko razlikujejo in v spodnji tabeli so zapisane vse človeške lastnosti, vrednote ter občutenja, ki jih ustvarjalke pripisujejo drevesu. Iz nje je možno razbrati, da je pogled Turnograjske na obravnavan motiv nekoliko drugačen; drevo je namreč »metafora za človeka, ki vsebuje najlepše značajske lastnosti« (Delavec 2009: 122), je torej utopičen prikaz idealnega človeka, medtem ko pri Hausmannovi in Pajkovi ta nastopa v vlogi prijatelja, sposobnega nuditi uteho, varnost in zavetje in je posamezniku zaradi svoje preprostosti veliko bolj dostopno.

<u>DREVO</u>		
FANNY HAUSMANN	JOSIPINA TURNOGRAJSKA	PAVLINA PAJK
• metafora za človeka, ki nudi: -prijateljstvo -uteho -mir -varnost in zavetje • simbol veselja, trdnosti, moči	• metafora pogumnega, močnega, nepremagljivega, trdnega, neomajnega in stanovitnega človeka	• metafora za človeka, ki nudi: -prijateljstvo -uteho -varnost in zavetje

6.2. Letni časi

Sklicujoč se na Chevalierjev slovar izvemo, da menjavanje letnih časov simbolizira naslednje stopnje človeškega razvoja: rojstvo, mladost, zrelost in starost, pri čemer pomlad ponazarja rojstvo, poletje mladost itd. Ponovno smo priča cikličnosti in večnemu ponovnemu začenjanju. V opusu Fanny Hausmann motiva letnih časov ne najdemo, se pa ta pojavi tako v pesmi Turnograjske *Zmiraj krasna je narava* in Pajkovinih *Jesén* ter *Pomlad*. Prva je sestavljena iz štirih kitic, vsaka izmed njih pa ponazarja en letni čas, ki je naravi enako pomemben kot vsi preostali. Celotna pesem je posebitev ali personifikacija, saj naravni pojavi posedujejo človeške lastnosti oziroma opravljajo človeška dejanja: snežniki se kopljejo (v zlatu), meglice plavajo (po morju), sonce se pripelje (na obzorje), veter ziblje (cvetove), potok prepeva itd.

Vzdušje posameznega letnega časa ustreza fizičnemu, mentalnemu in čustvenemu stanju človeka v določenem obdobju, iz česar izpeljemo metaforo »LETNI ČASI so OBDOBJA ŽIVLJENJA«. Rojstvo otroka je radosten in vznemirljiv dogodek, ki ga Turnograjska ponazori s pomladjo. Tako je razlivajoča se jutranja zarja simbol prebujenja in novega začetka, prav tako pa prinaša nove možnosti, napoveduje obilen pridelek in skrivnosten način življenja. Tudi novorojenec ugleda luč sveta, njegovi starši pa ne morejo z gotovostjo vedeti, kaj vse bo doživel in kaj ustvaril, zavedajo se samo, da tako kot zarja prinaša skrivnostno upanje. Nežni, bistri in mili glasovi, ki spomladi zadonijo iz gozdičev in gajev, ustrezajo otroškemu joku, ki se razlega po prostoru, veter, ki na polju ziblje leskeče se kronice rožic, pa predstavlja mater, ki pozibava svoje dete. Prav tako se z njihovih gorečih cvetov oziroma žarečih otroških oči spusti jutranja rosa, ki jo Turnograjska že v pesmi zamenja s človeško solzo in jo s tem preslika v naravo. Mladost je ponavadi razburljiva in nemirna in v obravnavanem primeru ustreza poletju, ki prinaša nevihte in se bohota z vsemi močmi narave. Tako je v mladosti človek na vrhuncu svojih moči, čakajo pa ga številne preizkušnje, ki so v naravo preslikane kot temni oblaki, ki zakrijejo sonce. Slednje ima poleti prav tako kot človek največjo moč, medtem ko jeseni začne njegova toplota pojenjati. Taisto velja za človeka, pesnica pa o jesenskem soncu zapiše še, da se približuje grobu. Vzdušje se v tretji kitici torej umiri, tako kot se umiri človek v svojem zrelem obdobju življenja ter začne počasi omagovati. Pomembno je omeniti, da se opis prvih treh letnih časov dogaja podnevi, medtem ko zimi pripade noč. Dnevna svetloba je tako simbol živosti, zbujenosti, noč pa prinaša mrtvilo, smrt. Pozimi si narava nabira novih moči, človek pa gre skozi zadnje obdobje svojega življenja,

dokler dokončno ne omaga in umre, vsaka smrt pa nato prinese novo rojstvo. Turnograjska najde lepoto v vseh letnih časih in se zaveda, da so drug od drugega odvisni, saj je tudi vsako izmed obdobj človeškega življenja enako pomembno in se ga ne da preskočiti.

Če Turnograjska opisuje letne čase, potem jih subjekt v pesmih *Pomlad* in *Jesén* nagovarja. Vidimo lahko, da je tudi tu pomlad povezana z rojstvom in prebujenjem, saj narava po dolgi zimi ponovno oživi, medtem ko je jesen prinašalka smrti. Tako pomlad kot jesen sta tudi tu personificirani. Prva ima človeški obraz in ko pokaže svoje lice, torej ko se vrne nazaj v deželo, se subjekt veseli na novo zacvetelega cvetja, ki je zanj simbol sreče, radosti in omam. Zna privabljeti ptice in svet spreminjati v raj, obenem pa nuditi mir in srečo. Druga subjektu z roko odvzema veselje in podi ptice, znana je po svoji neusmiljenosti, saj je srčni vzdih subjekta ne ganejo, njen dih ubija živo in jo pesnica prikaže kot morilko, ko se približa, pa prinese s seboj še žalost.

V tabeli na naslednji strani je prikazano, kako pesnici dojemata letne čase in na kakšen način jih povezujeta s človekom oziroma njegovimi lastnostmi. Razberemo lahko, da letne čase kot obdobja človeškega življenja veliko bolj izpostavi Turnograjska, medtem ko se Pajkova posveti njihovi personifikaciji in simboliki.

PESNICA / LETNI ČAS	JOSIPINA TURNOGRAJSKA	PAVLINA PAJK
POMLAD	• metafora rojstva • simbol radosti, vznemirjenja, budnosti, upanja, nežnosti, miline, bistrosti	• metafora (personifikacija) človeka, ki prinaša: radost, srečo, omamo, budnost, mir, nežnost, milino
POLETJE	• metafora mladosti • simbol vihravosti, nemirnosti, moči, impulzivnosti	/
JESEN	• metafora zrelosti • simbol umirjanja, omagovanja	• metafora (personifikacija) neusmiljenega človeka, ki prinaša: otožnost, vznemirjenost, izgubo, vdanost, žalost, strah
ZIMA	• metafora starosti • simbol spokojnosti, počitka, miru, umiranja, tišine, smrti	• simbol zdolgočasnosti, negibnosti

6.3. Cvetje

Cvetna simbolika je prisotna v opusu Hausmannove in Pajkove, medtem ko cvetja Turnograjska ne omenja neposredno. V *Slovarju simbolov* najdemo cvet kot podobo duševnih kreposti človeka, kar v svojih pesmih s pridom ponazarja Pajkova. V *Ovenelej cvetici* se subjekt primerja z odmrlo rožo, torej ta služi kot primera, obenem pa je roža metafora subjektove trpeče in otopele duše, v njej namreč uzre svoje slabo duševno stanje, s poljubljanjem cvetov pa izkaže spoštovanje ne samo roži, temveč tudi sebi. Poleg tega je ovenela rastlina subjektova asociacija na lastno minljivost, na katero s košaro cvetja opominja tudi eden izmed nesmrtnih bogov kitajske mitologije, Lan Cai. Tako v *Ovenelej cvetici* in *Cveticam* je cvetje personificirano; v prvi ima zmožnost gledanja, v drugi pa celo govorjenja, istočasno pa so prikazane kot zveste zveste spremljevalke človeka od rojstva do groba, pri čemer jih subjekt očaran nagovarja. V obdobjih življenja se njihova simbolika spreminja; v mladosti prinašajo radost in srečo, mladenki so podarjene kot simbol predanosti in ljubezni, subjektu pa pomenijo največ ravno ob smrti, ko postanejo simbol lepote ter miru in krasijo mrtvaško posteljo ter grob. Katere značilnosti jim pesnica še pripisuje v posameznih obdobjih, je jasno razvidno iz pesmi *Četvero cvetlic*; v otroških letih so simbol nedolžnosti, v mladosti ognjenosti, v zrelosti človeške čvrstosti, v starosti pa so uporabljene le še kot asociacija na pretekla obdobja.

Pri obeh pesnicah se pomemben kontrast vzpostavlja med živim in neživim oziroma svežim in odmrlim cvetjem. Dekle se v *Venec posušen* Hausmannove oklepa posušenega venca, ki je bil poprej simbol življenjske moči njenega bližnjega, sedaj porumenelo in ovenelo pa je postalo pokazatelj smrti, saj se njen dragi ne bo več vrnil. Kot v *Četvero cvetlic* tudi tu cvetje nastopi v vlogi asociacije, le da v tem primeru nosi spomin na ljubljeno osebo. Odmrli cvetovi so prav tako simbol izgubljene sreče in razočaranja, kar je vidno v pesmih *Nesrečnik* in *Slavnice bežani*. V *Vojaka izhod* najdemo tudi simboliko lovorja, ki predstavlja nesmrtnost ob odhodu vojaka v vojno. Ta je veljal za pomemben emblem vojaške in duhovne slave že v času Rimljanov.

V tabeli lahko vidimo vso simboliko, ki jo pesnici pripisujeta cvetju. Ta je pri Pajkovi obširnejša in bolj raznolika, saj cvetje poleg simbolov in asociacij nastopa še v vlogi metafore oziroma personifikacije.

<u>CVETJE</u>		
FANNY HAUSMANN		PAVLINA PAJK
sveže cvetje	• simbol življenjske moči, radosti, sreče, ljubezni in nesmrtnosti	• metafora (personifikacija) človeka • simbol čvrstosti, lepote, predanosti, ljubezni, radosti, sreče • asociacija na preteklost
odmrlo cvetje	• simbol smrti, izgubljene sreče, razočaranja, nesreče • asociacija na ljubljene	• metafora človeške duše • simbol otopelosti, trpljenja, smrti, minljivosti • asociacija na minljivost

6.4. Ptice

Za Indijance Hopi je ptica prinašalka božjih sporočil in velja za simbol komunikacije med nebesi in zemljo, medtem ko se v Koranu pojavi tudi kot znamenje nesmrtnosti. Hausmannova izpostavi golobico kot posrednico med ljubimcema, zadolžena pa je za prenos subjektovega ljubezenskega pisma do izbranke. Rečemo lahko, da je v tem primeru znanilka neumrljive ljubezni med partnerjema. Potrebno je dodati, da golobica simbolizira nepokvarljivo v človeku ter čistost in preprostost, obenem pa velja za eno izmed splošnih metafor, ki ponazarjajo žensko oziroma njeno lepoto in nežnost. Znana je kot Afroditina ptica, ki je povezana s telesno ljubeznijo in prinaša izpolnitev ljubezni.

V *Slavčkom* Pajkova nagovori slavce. Njihovo petje je vir navdiha pri pisanju, spominja jo na goriško domovino in želi si, da bi vsaj eden zapel tudi po štajerski deželi. Glede na to, da slavec opozarja na povezavo med ljubeznijo in smrtjo, lahko rečemo, da pesnici predstavlja močno ljubezen do domovine ter jo opominja, da je ta zanjo že preteklost, torej je zanjo že

umrla. Podobo srečne družine pesnica s pomočjo ptic preslika v naravo. Tako ptica, kot mati svojega otroka, s perutmi varuje mladiče, ptičje petje pa ponazarja veselje in srečo, ki sta prisotna tudi pri človeku, ko si snuje družino.

V tabeli vidimo, katere lastnosti in simbole pesnici pripisujeta pticam.

<u>PTICE</u>	
FANNY HAUSMANN	PAVLINA PAJK
• simbol neumrljive ljubezni, čistosti, lepote, nežnosti, komunikacije	• metafora družine • simbol navdiha, veselja, sreče, radosti • asociacija na domovino in preteklost

7. Zaključek

Zaključimo lahko, da v pesmih obravnavanih avtoric prevladujejo motivi narave. Preko njih so ustvarile simbolične in asociacijske povezave med naravo in človeškim življenjem ter slednjega z uporabo metafore »NARAVA je ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE« preslikale vanjo. Kako torej deluje preslikava narave kot človeškega življenja in kako se ta razlikuje od pesnice do pesnice?

Drevo v poeziji vseh treh pesnic nastopa v vlogi človeka z določenimi vrednotami in značajskimi lastnostmi. Personificirata ga tako Hausmannova kot tudi Pajkova; dojemata ga kot prijatelja, h kateremu se lahko vedno zateče po uteho in podporo, to pa ga sprejme v svoje naročje oziroma pod svojo krošnjo in veje ter mu nudi zavetje. Medtem ko Hausmannovo drevo ni sposobno zavrnitve pomoči, saj je ob subjektu v dobrem in slabem, ima ta pri Pajkovi sposobnost odločanja, namreč nedobrohotnega človeka ne bo sprejelo pod svoje okrilje. V kolikor drevo pri obeh nastopa v vlogi tolažečega prijatelja, potem Turnograjska uporabi smreko kot metaforo za trdnega, neomajnega in stanovitnega človeka, ki je sposoben kljubovati tudi najtežjim življenjskim razmeram. Kot simbol veselja se drevo nato pojavi še v pesmi Hausmannove, slednja pa ga obenem uporabi še kot simbol trdnosti in moči, ko se vojak na poti v vojno primerja s hrastom.

Cikličnost življenja, neprestano rojevanje in umiranje, je jasno prikazano z menjavanjem letnih časov. Hausmannova se jim ne posveča, celotno pesem jim posveti Turnograjska ter za razliko od Pajkove, ki jeseni in zimi ni naklonjena, saj jo navdajata z otožnostjo, strahom in žalostjo, ceni, občuduje in se zaveda pomena vsakega izmed njih. Potrebno je omeniti, da Pajkova letne čase nagovarja, jih personificira, Turnograjska pa preko personifikacije posameznih naravnih pojavov letne čase spremeni v obsežnejšo metaforo - obdobja človeškega življenja so v naravo namreč preslikana ravno preko njih. Tako pomlad metaforizira rojstvo, ki obema pesnicama prinaša radost, budnost, nežnost in milino, Turnograjsko navdaja še z vznemirjenjem in upanjem, Pajkovi pa nudi omamo, mir in srečo. Poletja, ki ustreza mladosti, Pajkova ne omenja, Turnograjska pa v njem prepozna razburjenost, nemirnost, moč ter impulzivnost, ki so razvidni predvsem iz poletnih neviht, ki so simbol vihravega mladostnega življenja. Jesen je čas zrelosti, simbol umirjanja in omagovanja, medtem ko jo Pajkova metaforizira kot neusmiljenega človeka, ki prinaša

otožnost, izgubo, vdanost, žalost in strah pred zimo, katera bo prinesla še zdolgočasnost in negibnost. Turnograjska slednjo dojema kot čas počitka, simbol tišine in miru, s katerim si narava nabere moči za ponovno pomladno vzdušje, umiranje in smrt človeka pa prinese novo rojstvo.

Motiviki cvetja se Turnograjska ne posveča neposredno, medtem ko si v poeziji Hausmannove in Pajkove deli podobne vloge. Pomemben kontrast se vzpostavlja med svežim in odmrlim cvetjem. Poleg radosti, sreče in ljubezni, ki ju najdemo pri obeh pesnicah, prvo Hausmannovi simbolizira še življenjsko moč in nesmrtnost, Pajkovi čvrstost, predanost in lepoto, medtem ko drugo obema prinaša simboliko smrti, Hausmannovi še izgube, razočaranja in nesreče, Pajkovi pa otopelosti, trpljenja in minljivosti. Sveže cvetje pri Pajkovi nastopa tudi kot asociacija na preteklost, odmrlo prinaša Hausmannovi spomin na umrlega ljubljenega, Pajkovo pa spomni še na minljivost. Kot metafora človeške duše se pojavi v pesmi Pajkove, ko ovenela cvetica ponazarja subjektovo otopelo in ranjeno dušo, pesnica pa cvetice nato še personificira, saj imajo zmožnost govorjenja in gledanja, obenem pa postanejo spremljevalke človeka na življenjski poti.

Kot prenašalec podobe duševnih kreposti človeka se v poeziji pesnic pojavlja cvetje. Turnograjska se motiviki cvetja ne posveča neposredno, medtem ko si v poeziji Hausmannove in Pajkove deli podobne vloge. Prisotno je v vseh obdobjih človeškega življenja, kar nakaže Pajkova s pesmijo *Četvero cvetic*, v kateri cvetje predstavlja lastnosti posamezne razvojne stopnje človeka. Pajkova z ovenelo cvetico med drugim ponazarja otopelost svoje duše, ovenel venec Hausmannove pa je nosilec spomina na izgubljeno ljubezen. Pesnica mu preko lovorja doda še simboliko nesmrtnosti, medtem ko je v poeziji Pajkove cvetje personificirano, saj ga nagovarja in ima zmožnost govorjenja in gledanja.

Golobica, ptica, ki nastopa v pesmi Hausmannove, je posrednica med ljubimcema in kot v preteklosti tudi tu ostaja simbol komunikacije. Med drugim je znanilka neumrljive ljubezni ter simbol nedolžnosti, čistosti in lepote človeka, predvsem ženske. Pajkova pomen ptic še nekoliko razširi; srečo in veselje ob ustvarjanju družine ter mater, ki varuje svojega otroka, ponazori s podobo ptičje družine in tako človeško družino preslika v naravo, slavec pa se pojavi kot asociacija na domovino in na vso ljubezen, ki jo goji do nje.

Kot smo lahko videli, si pesnice delijo podobno motiviko narave za prikaz človeškega življenja. Ob personificiranju naravnih pojavov opazimo raznovrstnost lastnosti, ki jih pesnice pripisujejo posameznemu motivu, vendar kljub dodajanju novih značilnosti ostaja osnovna lastnost motiva enaka pri vseh. Drevo predstavlja človeka, letni časi obdobja življenja, cvetje nosi simboliko lepote in minljivosti, ptice pa so znaničke ljubezni in sporazumevanja. Potrdimo lahko, da je metafora narave kot človeškega življenja neprestano prisotna v pesniškem jeziku obravnavanih pesnic in da jim je ta vsekakor služila kot glavni vir navdiha pri pisanju.

8. Povzetek

Namen diplomskega dela je bil sprva ugotoviti, katerim motivom so prve slovenske pesnice posvečale svojo pozornost oziroma kaj je bil glavni motiv njihovega pisanja. Po analizi je bilo ugotovljeno, da je v njihovi poeziji najbolj prisoten motiv narave, s katerim so poskušale v naravo s pomočjo metafore preslikati človeško življenje. Ob upoštevanju Lakoffove sodobne teorije metafore in preslikave »NARAVA je ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE« so bili izpostavljeni štirje najpogostejši motivi narave, in sicer drevo, letni časi, cvetje in ptice, ki so jih pesnice na dokaj podoben način uporabile za prikaz življenja. Drevo je tako postalo metafora za človeka, letni časi obdobja življenja, cvetice človeške spremljevalke od rojstva do smrti, ptice pa med drugim metafora družine. Personifikacija, vrsta metafore, se je največkrat pojavila pri Pavlini Pajkovi, saj jo je uporabila tako pri letnih časih kot pri cvetju, medtem ko je Josipina Turnograjska personificirala posamezne naravne pojave in z njimi letne čase prikazala kot obdobja človeškega življenja. Kot raznolike in obširne so se izkazale simbolične povezave življenja in narave; drevo se tako pojavlja kot simbol veselja, trdnosti, moči in nesmrtnosti, letni časi kot simbol budnosti, vihravosti, umiranja, spokojnosti, cvetje, sveže ali odmrlo, simbolizira moč, radost, srečo, ljubezen, veselje, predanost, trpljenje, otopelost, izgubo, ptice so izpostavljene kot simbol komunikacije, ljubezni in čistosti, pojavijo pa se tudi kot metafora človeške družine. Z motiviko cvetja in ptic so se pojavile še asociacijske povezave, in sicer je cvetje postalo nosilec spomina na preteklost, ljubljeno osebo in minljivost, ptice pa prenašalke spomina na domovino.

Med drugim je bil namen dela na kratko predstaviti problematiko termina »ženska literatura«, raziskati, kakšen je bil položaj žensk na začetku 19. stoletja na Slovenskem in izvedeti še kaj več o prvih slovenskih pesnicah. To je bilo uspešno izvedeno v prvem sklopu diplomskega dela, v katerem smo razjasnili, da je termin »ženska literatura« v delu uporabljen le za oznako del, ki so napisana izpod peresa žensk, da so ženske na slovenski literarni parnas zakorakale dokaj pozno, šele na začetku 20. stoletja, in da obravnavane pesnice niso ostale nespregle dane. Glede na obsežnejši prozni opus Turnograjske in Pajkove bi bilo zanimivo raziskati, kako se v njem nadalje realizira metafora narave kot človeškega življenja in se s tem še podrobneje posvetiti razumevanju Lakoffove teorije.

9. Bibliografija

- Silvija Borovnik. *Pišejo ženske drugače?*. Ljubljana: Mihelač, 1995.
- Frančiška Buttolo. Fanny Haussman (1818-1853) - biografija prve slovenske pesnice v luči njenega domnevno spornega avtorstva. *Slavistična revija*, 58/4 (2010): 465-474.
- Fran Celestin. Žensko vprašanje. *Ljubljanski zvon*, 4/3 (1884): 161-165.
- J. Chevalier, A. Gheerbrant. *Slovar simbolov*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993.
- Mira Delavec. *Josipina Urbančič Turnograjska: prva slovenska pesnica, pisateljica in skladateljica*. Brežice: Primus, 2009.
- Igor Grdina. Fany Hausmann in problem slovenske ženske literature. *Celjski zbornik*, 1992: 69-78.
- Fany Hausmann. *Fanice Hausmanove, prve pesnice slovenske, pesmi*. [Ur. Fran Mohorič]. Krško: samozaložba, 1926.
- Saša Košenina. "Ženska pisava" - bela nit v literaturi žensk ali le stereotip patriarhalne družbe?: primer sodobne slovenske poezije. Diplomsko delo. Koper: Fakulteta za humanistične študije, 2011.
- George Lakoff. Sodobna teorija metafore. *Zbornik »Kaj je metafora?«*, 1998: 271-325.
- Pavlina Pajk. *Pesni Pavline Pajkove*. Maribor: samozaložba, 1878.
- . *Zbrani spisi Pavline Pajkove I*. Celje: D. Hribar, 1893.
- Katja Mihurko Poniž. Trivialno in/ali sentimentalno? *Arabela Pavline Pajk*, študija primera. *Slavistična revija*, 59/1 (2011): 65-82.
- I.A. Richards. Metafora. *Zbornik »Kaj je metafora?«*, 1998: 43-90.
- Peter Vodopivec. Kako so ženske na Slovenskem v 19. stoletju stopale v javno življenje: prispevek k zgodovini žensk v slovenskem prostoru (1848-1900). *Zgodovina za vse*, 1/2 (1994): 30-44.

10. Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 4. september 2015

Manja Klobasa